

Osuuskunta - yhteinen yritys saa ideasi toimimaan

Pellervo-Seura

Osuuskunnan määritelmä

Osuuskunta on jäsentensä yhteisesti omistama ja demokraattisesti hallitsema itsenäinen henkilö-yhtymä, johon jäsenet liittyvät vapaaehtoisesti yhteisten taloudellisten, yhteiskunnallisten ja sivistyksellisten tarpeidensa ja odotustensa toteuttamiseksi.

Kansainvälinen Osuustoimintaliitto ICA, 1995

Omin voimin, mutta yhdistyneenä!

Pellervo-Seura 1900-luvun alussa

Suomi on vahvin osuustoimintamaa

- Osuuskunta on pitkäaikaisesti ja maailmanlaajuisesti käytetty yritysmuoto ja yritystoiminnan malli - kuten osakeyhtiömalli.
- Osuuskuntien jäsenyyksiä on yli 800 miljoonaa. Puolet maailman väestöstä on osuustoiminnan vaikutuspiirissä. Osuustoimintaa on kaikissa maanosissa.
- EU:n alueella on noin 300.000 osuuskuntaa, joissa on yhteensä 140 miljoonaa jäsentä.
- Työ- ja sosiaaliosuuskunnat työllistävät Euroopassa 1,5 miljoonaa henkilöä.
- USA:ssa osuuskuntia on lähes 50.000 ja niillä on jäseniä 150 miljoonaa.
- Suomi on maailman vahvin osuustoimintamaa. Väestöstä 84 pro-senttia ilmoittaa olevansa jonkun osuuskunnan jäsen.
- Kansainvälinen osuustoimintaliitto (ICA) yhdistää eri maiden osuustoimintaa. ICA:n jäseniä on 94 maassa - www.ica.coop

Osuustoiminnan arvot ja periaatteet

Osuustoiminnan perustana perusarvot:

omatoimisuus
omavastuus
demokratia
tasa-arvo
oikeudenmukaisuus ja
solidaarisuus.

Ja eettiset arvot:

rehellisyys
avoimuus
yhteiskunnallinen vastuu ja
muista ihmisistä välittäminen.

Osuustoiminnan arvot ja periaatteet

Osuustoiminnan periaatteet ovat suuntaviittoja arvojen toteuttamiseksi käytännössä:

vapaaehtoinen ja avoin jäsenyys
demokraattinen jäsenhallinto
jäsenten taloudellinen osallistuminen
itsenäisyys ja riippumattomuus
koulutus, oppiminen ja viestintä
osuuskuntien keskinäinen yhteistyö
vastuu toimintaympäristöstä

Osuustoiminnan arvopohja on otettu huomioon osuuskuntalakia säädettäessä. Toimimalla osuuskuntalain puitteissa ja omaksumalla osuustoiminnan perusidean, osuuskunnalle on mahdollista löytää omaperäiset menestystekijät ja kilpailuedut.

Osuuskuntalaki 1488/2001

”Osuuskunta on yhteisö, jonka jäsenmäärä eikä osuuspääoma ole ennalta määrätty. Osuuskunnan tarkoitus on jäsenten taloudenpidon tai elinkeinon tukemiseksi harjoittaa taloudellista toimintaa siten, että jäsenet käyttävät hyväkseen osuuskunnan tarjoamia palveluita taikka palveluita, jotka osuuskunta järjestää tytäryhteisönsä avulla tai muulla tavalla.

Osuuskunnan säännöissä voidaan kuitenkin määrätä, että osuuskunnan tarkoitus on pääasiassa aatteellisen tarkoituksen yhteinen toteuttaminen.”

Osuuskunnan piirteitä

- Osuuskunta on jäsentensä omistama ja demokraattisesti hallitsema taloudellista toimintaa harjoittava yritys. Lähtökohtana on jäsenten tasa-arvoinen yhteistyö.
- Tarkoitus on tukea jäsenten taloutta siten, että jäsenet käyttävät hyväkseen osuuskunnan palveluja. Varojen sijoittaminen yritykseen ja mahdollisimman korkean tuoton saaminen niille ei ole pääasia.
- Päätösvalta määräytyy *jäsen ja ääni -periaatteella* siinäkin tapauksessa, että jäsenillä on eri määrä osuuksia. Säännöillä äänivaltaa voidaan kuitenkin porrastaa.
- Jäsenmäärä ja pääoma ovat etukäteen määräämättömät.
- Osuuskunnassa on oltava kuitenkin vähintään kolme jäsentä.
- Osuuskunnassa ei ole vähimmäispääomavaatimusta (osake-yhtiössä 2.500 €).

Osuuskunnan piirteitä

- Osuuskunta voi ottaa uusia jäseniä, jäsenyys on vapaaehtoinen ja osuuskunnasta voi erota. Siitä voidaan myös erottaa.
- Toiminnan tulos jaetaan yleensä jäsenille siinä suhteessa, kuin he ovat käyttäneet osuuskunnan palveluja.
- Jäsenillä ei ole henkilökohtaista vastuuta osuuskunnan veloista, ellei säännöissä ole määrätty lisämaksuvelvollisuudesta.
- Kullakin osuuskunnalla on omat, omista lähtökohdista kirjoitetut säännöt.
- Kaikki osuuskunnat toimivat osuuskuntalain puitteissa.

Eri tyyppisiä osuuskunia

- Kuluttajaosuuskunta (esimerkiksi osuuskauppa), jossa jäsenenä on osuuskaupan asiakas.
- Palveluosuuskunta (esimerkiksi osuuspankki tai keskinäinen vakuutusyhtiö), jossa jäsenenä on osuuskunnan palveluiden käyttäjä.
- Tuottajaosuuskunta (esimerkiksi osuusmeijeri), jossa jäseninä ovat raaka-aineen tuottajat.
- Kuluttaja-, palvelu- ja tuottajaosuuskuntien juuret ovat suomalaisen osuustoimintaliikkeen syntyvaiheessa 1900-luvun alussa.
- *Pienosuuskunnat*, joita on perustettu 1980-luvun lopulta alkaen eri toimialoille.

Osuustoiminnan uusi tuleminen

- Viimeisen parinkymmenen vuoden aikana on perustettu yli 3000 uutta osuuskuntaa.
- Niitä perustetaan niin maaseudulla kuin kaupungeissa.
- Osuuskuntia perustetaan lähes kaikille toimialoille, eniten palvelualoille.
- Suurimpia ryhmiä ovat ammattiosaajien osuuskunnat ja vesiosuuskunnat.
- Tämä on seurausta yhteiskunnassa ja työelämässä tapahtuneista muutoksista.

Yritysmuodoksi osuuskunta - yrittäjyysnäkökulma

- Yhdessä yrittämisestä, osaamisen yhdistämisestä ja toisten tuesta saa voimaa ja rohkeutta. Alentaa kynnystä yrittäjyyteen.
- Osuustoiminnan arvot ilmenevät yrityksen demokraattisessa päätöksenteossa ja tasa-arvoisissa työtavoissa, joilla on jäseniä motivoiva vaikutus.
- Vähäiselläkin pääomalla liikkeelle, mikäli toimiala ei vaadi suuria pääomia. Osuuskuntalaissa ei ole minimipääomavaatimusta.
- Yhdessä yrittäen pienennetään jäsenkohtaisia kustannuksia, mikä pienentää yrittämisen riskiä.
- Rajatun vastuun yhtiömuoto: Osuuskunnan jäsen vastaa yrityksen sitoumuksista vain osuusmaksullaan, ellei säännöissä ole edellytetty lisämaksuvelvoitetta.
- Yritysmuodon joustavuus: organisaatio matala ja ketterä, mikä edistää innovatiivisuutta; helppo liittyä jäseneksi ja erota; myös mahdollisuus erottaa.

Yritysmuodoksi osuuskunta - työllistymisnäkökulma

- Keino työllistyä omaehtoisesti esimerkiksi opintojen jälkeen.
- Oikeus työttömyysturvan säilymiseen, mikäli osuuskunnassa on vähintään 7 jäsentä = tällöin jäsenen omistusosuus on alle 15 %.
- Työn tilaajalle yksinkertainen tapa käyttää palveluja, kun osuuskunta organisoii jäsenten työpanoksen ja tilaajalle tulee maksettavaksi vain yksi lasku - tällöin osuuskunta hoitaa työnantajavelvoitteet.

Osaamiskeskeisen osuuskunnan menestystekijät

- Toiminnan jatkuva kehittäminen
- Hyvä taloudenhoito
- Etukäteisvalmistelu ennen yrityksen perustamista
- Yrittäminen ja sitkeys
- Yksi tai kaksi keskushenkilöä, jotka harjoittavat osuuskuntamuodolle sopivaa johtajuutta.
- Innovatiivisuus - osuuskunta yritysmuotona tukee innovatiivisuutta.
- Osuuskunnan ja jäsenten moninaiset verkostot
- Kaikki nämä menestystekijät liittyvät jäsenten osaamiseen ja sitoutumiseen.

Yhteistoiminnan johtaminen – osuuskunnan ongelmien ennakointi

- Jäsenistö jakaantuu aktiivisiin ja passiivisiin.
- Passiiviset jäsenet odottavat muiden hoitavan yhteiset yrittäjyyteen liittyvät asiat heidän puolestaan.
- Yrittäjämäinen asenne voi puuttua johtamisesta ja työn tekemisestä. Ei ymmärretä, että osuuskunta on yritys.
- Varsinkin monialaisessa osuuskunnassa on erilaisia mielenkiintoja, tavoitteita ja ihmisiä, mikä voi johtaa toiminnan jänteävyyden puutteeseen.
- Jäsen ja ääni -periaatteesta voi seurata ”isännättömän talon ongelma” eli osuuskunnasta puuttuu operatiivisesta johtamisesta vastaava keskushenkilö.
- Vääräntyyppisellä johtamisella voidaan heikentää jäsenten motivaatiota ja sitoutumista.
- Toiminta voi hiipua aktiivisten jäsenten työllistyessä muualle.

Osuuskunnan perustamiseksi tarvitaan

- Vähintään kolme perustajaa, jotka voivat olla täysivaltaisia henkilöitä, yhteisöjä, säätiöitä tai muita oikeushenkilöitä.
- Toimiva liikeidea ja huolella laadittu liiketoimintasuunnitelma.
- Riittävä rahoitus.
- Perustamisasiakirjat: perustamissopimus, säännöt ja hallituksen pöytäkirja.
- Ilmoitus perustamisesta kaupparekisteriin.
- Tieto mahdollisesta toiminnan luvanvaraisuudesta.
- Sisäisen valvonnan, kirjanpidon ja tilintarkastuksen järjestäminen.
- Riittävät vakuutukset.

Osuuskunnan perustaminen

- Osuuskunnan perustamiseksi laaditaan perustamiskirja, jonka liitteeksi laaditaan osuuskunnan säännöt.
- Perustamiskirjan liitteeksi tarvitaan myös hallituksen järjestäytymiskokouksen pöytäkirja.
- Osuuskunta on rekisteröitävä kuuden kuukauden kuluessa perustamiskirjan allekirjoittamisesta.
- Perustamisilmoitus toimitetaan kaupparekisteriin (Y1-lomake ja liitelomake nro 2). Samalla lomakkeella ilmoitaudutaan myös alv-rekisteriin, ennakkoperintärekisteriin ja mahdollisesti työnantajarekisteriin.
- Hallituksen jäseniltä, mahdollisilta toimitusjohtajalta ja tilin-tarkastajilta tulee olla kirjallinen suostumus tehtävään.
- Vastuu perustamiskirjan allekirjoittamisen jälkeen syntyneistä velvoitteista siirtyy osuuskunnan puolesta toimineilta osuuskunnalle, kun se on rekisteröity kaupparekisteriin.

Säännöissä osuuskuntalain mukaan mainittava

- Osuuskunnan toiminimi.
- Osuuskunnan kotipaikkana oleva Suomen kunta.
- Osuuskunnan toimiala.
- Osuuden nimellisarvo eli osuusmaksu ja sen
- suorittamisaika ja -tapa.
- Osuuskunnan tilikausi.
- = lain edellyttämät minimisäännöt - ”laihialaismalli”

- Käytännössä kannattaa kirjoittaa enemmän sääntöpykälää ohjaamaan käytännön toimintaa.
- Jokainen osuuskunta laatii omat sääntönsä omista lähtökohdistaan.

Jäsensopimus voi olla hyödyksi

- Jäsensopimus tarkoittaa osuuskunnalle laadittavia sisäisiä pelisääntöjä, joita ei kannata sisällyttää osuuskunnan sääntöihin.
- Sopimus edellyttää, että kaikki tietävät mihin tavoitteisiin osuuskunta pyrkii ja mihin tavoitteisiin jäsen osuuskunnan avulla pyrkii.
- Sopimuksen kohteena voi olla esimerkiksi
 - Jäsenten sitoutuminen ja osuuskunnan jäsenyydestä tuleva lisäarvo
 - Päivittäiset rutiinit ja niiden hoito - tehtävien jakaminen ja vastuut
 - Ristiriitatilanteiden käsittely ja ilmapiirin luominen
 - Asiakassuhteiden hoito, asiakasrekisterien ylläpito
 - Laadun varmistaminen
 - Töiden aikataulutus, hinnoittelu ja budjetointi.
- Mallia voi ottaa osakeyhtiöiden osakassopimuksista.

Osuuskunnan toimielimet

- Jäsenten päätösvaltaa käyttävät osuuskunnan kokouksessa läsnä olevat jäsenet jäsen ja ääni -periaatteella, ellei säännöissä toisin määrätä (maksimissaan kymmenkertainen äänimääräero).
- Jäsenten päätösvaltaa voi käyttää myös heidän vaaleilla valitsemansa edustajisto.
- Osuuskunnalla on hallitus, jonka osuuskunnan kokous valitsee.
- Hallituksen lisäksi osuuskunnalla voi olla myös hallintoneuvosto.
- Osuuskunnan kokous valitsee yleensä vähintään yhden tilintarkastajan ja yhden varatilintarkastajan.
- Hallitus voi valita ja yleensä myös valitsee, toimitusjohtajan.

Osuuskunnan kokous

- Osuuskunnan kokous on jäsenten ylin foorumi päätösvallan käyttämiseksi osuuskunnan asioissa.
- Vuosittain pidetään vähintään yksi varsinainen osuuskunnan kokous tai edustajiston kokous.
- On myös mahdollisuus pitää ylimääräisiä kokouksia.
- Pienosuuskunnissa myös käytännössä mahdollinen jäsenten yksimielinen päätös vastaa osuuskuntakokousta.
- Pääsääntö on, että jokaisella jäsenellä on kaikissa asioissa yksi ääni (säännöillä voidaan poiketa).
- Osuuskunnan kokous on pidettävä osuuskunnan kotipaikassa (ellei säännöissä muuta määrätä).

Osuuskunnan kokouksen tehtäviä

- Osuuskunnan kokouksen tehtävänä on osuuskunnan tärkeistä resursseista päättäminen.
- Varsinainen kokous on pidettävä kuuden kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä
 - → vahvistaa tuloslaskelman ja taseen
 - → päättää tuloksen (ylijäämän) käyttämisestä
 - → myöntää vastuuvapauden
 - → valitsee hallituksen tai mahdollisenhallintoneuvoston jäsenet sekä tilintarkastajat.
- Lisäksi osuuskunnan kokous päättää mm. sääntöjen muuttamisesta, osuuskunnan purkamisesta sekä osuusmaksun korotuksesta.

Osuuskunnan hallitus

- Osuuskunnassa on oltava hallitus. Hallitus edustaa osuuskuntaa ja on sen tärkein johtamisesta ja toiminnan järjestämisestä vastaava päätöksentekuelin.
- Hallitukseen kuuluu vähintään yksi ja enintään seitsemän jäsentä. Säännöillä voidaan määrätä enemmänkin jäseniä. Hallituksessa on oltava puheenjohtaja.
- Hallituksen kokouksen pitämisestä on ilmoitettava kaikille hallituksen jäsenille, muuten kokous on laiton. Hallitus on päätösvaltainen, kun paikalla on yli puolet sen jäsenistä.
- Hallituksen jäsenet valitaan tehtävänsä toistaiseksi, mutta säännöillä voidaan myös vapaasti määrätä toimikauden pituudesta.
- Hallituksessa voi olla varajäseniä. Alle kolmijäsenisessä hallituksessa on oltava vähintään yksi varajäsen.
- Laissa ei ole määrätty hallituksen jäsenille erityisiä kelpoisuus-vaatimuksia. Hallituksen jäseneltä ja varajäseneltä on saatava päivätty ja allekirjoitettu suostumus tehtävään.

Toimitusjohtaja

- Osuuskunnalla voi olla toimitusjohtaja.
- Toimitusjohtaja voidaan valita myös hallituksen päätöksellä ilman, että siitä otetaan määräystä sääntöihin.
- Toimitusjohtaja voi olla hallituksen, mutta ei hallintoneuvoston jäsen.
- Tehtävänä on hoitaa ja johtaa osuuskunnan päivittäistä toimintaa ja osuuskunnan toimivaa organisaatiota osuuskunnan edun ja hallituksen antamien ohjeiden mukaisesti.
- Toimitusjohtajalla on oikeus edustaa osuuskuntaa sellaisessa asiassa, joka osuuskuntalain ja sääntöjen mukaan kuuluu hänen tehtäviinsä.
- Toimitusjohtajalta on saatava päivätty ja allekirjoitettu suostumus tehtävään.

Liittyminen toiminnassa olevaan osuuskuntaan

- Kun harkitsee osuustoiminnallista yrittäjyyttä, mutta ei ole ryhmää, jonka kanssa osuuskunnan perustaisi, voi selvittää liittymistä johonkin jo toiminnassa olevaan osuuskuntaan.
- Monet osuuskunnat etsivät uusia sopivia jäseniä.
- Kannattaa ottaa etukäteen selvää osuuskunnasta, sen toimintatavoista ja olla siihen yhteydessä.
- Jäsenhakemus tehdään osuuskunnan hallitukselle, joka päättää uuden jäsenen hyväksymisestä.
- Useasti osuusmaksun lisäksi on maksettava myös liittymismaksu, jota ei palauteta.

Liittyminen toiminnassa olevaan osuuskuntaan

- Osuuskuntaa käytetään menestyksellä yrittäjyyden opiskelu-ympäristönä.
- Kyse ei ole virtuaali- tai harjoitteluyrityksestä, vaan oikeasta yrityksestä, jota säätelevät yritystoimintaa yleisesti koskevat lait.
- Hallituksen jäsenen vastuut kannattaa kerrata.
- Rutiinien hoidon järjestelyt on sovittava: taloushallinto, vakuutukset, kirjapito ja markkinointi.
- Oppilaitososuuskunnan tuotteiden ja palveluiden hinnan ero paikkakunnan normaaliin markkinahintaan ei saa olla perusteettoman suuri. Alempaa hintaa voi jossain määrin selittää se, että oppilastyössä ei edellytetä vielä täyttä ammattitaitoa.
- Työtä tehdessä jäsenellä on osuuskuntaan työsuhde kaikkine oikeuksineen ja velvollisuuksineen.
- Alaikäinen ei voi olla osuuskunnan perustaja eikä hallituksen jäsen, mutta voi liittyä osuuskuntaan.

Pellervo-Seuran palvelut

- Kaikki uudelle osuuskunnalle verkossa - www.pellervo.fi/osuuskunta
- Osuuskunnan perustajan opas –paketti.
- Perustamis- ja lakineuvonta.
- Osuustoiminta - johdon ja hallinnon ammattilehti.
- Tehokas omistajahallinto, osuuskunnan hallintohenkilön käsikirja ja muut oppaat.
- Pellervo-Instituutin koulutus.